

ADALÉKOK VIDÉKI TELEPÜLÉSEINK BARNAMEZŐS TERÜLETEINEK TURISZTIKAI FUNKCIÓVÁLTÁSA KAPCSÁN

CSAPÓ JÁNOS – PINTÉR RÉKA

INVESTIGATIONS ON THE TOURISM FUNCTION CHANGE OF RURAL SETTLEMENTS WITH BROWN FIELDS

Brownfields have appeared in a growing extent over the last decades in Hungary, as well as in the international scene. We believe that due to the development possibilities, the diversified environmental, social and economic aspects, it is always relevant to deal with these areas.

Out of the renewal possibilities we definitely have to mention the function change of a certain region which can even be the prime mover of the revitalisation processes. Tourism, due to its regional development effect, can endow the areas with new functions by creating new, recreational or tourism zones. Among the numerous impacts of the tourism function changes of the brown fields maybe the most important is that a successful revitalisation program can trace back the given area to the functioning texture of the settlement. These revitalisation processes can promote the creation of a more reasonable spatial management advancing the reorganisation of the spatial structure.

Those Hungarian towns are in the focus of this research where tourism, recreation was the main direction of the development. During our investigations we selected the rural towns with brownfields then we separated those where the tourism developments are dominant. An important result of the study is the comparison of the revitalization projects – grouped by the categories of tourism supply –, and the surveying of their efficiency. Moreover, we have revealed the relationship between the geographical location, the level of social-economical-touristic development and the efficiency of the projects in these towns.

BEVEZETÉS

A XX. század második felétől mind hazánkban, mind nemzetközi viszonylatban a gyakran környezeti kockázati tényezőkkel terhelt, hátrahagyott, jellemzően ipari területek vagy objektumok fokozott mértékben jelentek meg a földrajzi térben. Ennek következtében számos rurális és urbánus térségnek, településnek be kell emelni a barnamezős területek megoldására vonatkozó törekvéseket a különböző fejlesztési, operatív programokba, valamint az integrált városfejlesztési stratégiákba, így területfejlesztési prioritásként kell kezelni a barnamezős területek megújulásait

A vizsgált terek megújulási lehetőségei között pedig meg kell említeni az adott terület funkcióváltását, mely akár a revitalizációs folyamatok mozgatórugója is lehet (BABIDORICS 2007, CSAPÓ – BALOGH 2012, FERBER – GRIMSKI 2002, 2006). A turizmus, területfejlesztő hatása révén, a területeket új funkcióval ruházhatja fel, új rekreációs, szabadidő-eltöltési zónák jöhetnek létre (AUBERT 2011, MICHALKÓ – RÁTZ 2009). A barnamezős területek turisztikai funkcióváltásai számos kedvező hozadéka között talán a legjelentősebb, hogy a sikeres revitalizációs program képes az adott teret visszavezetni a település szövetébe, a természetes területi körforgásába (BARTA 2004). A turisztikai céllal vezérelt településrész revitalizációs programok segíthetik egy ésszerűbb területhasználat kialakítását, elősegítve a térstruktúra átszervezését (GYÓRI 2006, BICZÓ 2013, TRÓCSÁNYI – PIRISI 2012).

A tanulmány kutatásának tárgyát képezik azon hazai vidéki települések, ahol az egykori barnamezős területeken turisztikai céllal történő revitalizáció történt. Az eddig

megjelent tanulmányok természetesen egy-egy nagyobb, egykor magasan industrializált terekhez kötődve láttak napvilágot: többek közt Pécs-Mecsek (BERKI *et al.* 2006) Észak-Magyarország és USA (BICZÓ 2013), Szilézia (MARTINÁT *et al.* 2014), Morávia (PAVOLOVÁ *et al.* 2012), Ostrava (NOVORSÁK *et al.* 2013). A vizsgálat tárgyát képező települések társadalmi, gazdasági, turisztikai fejlettsége, földrajzi elhelyezkedése, illetve az adott barnamezős területek sikerességének kölcsönhatás rendszere alkotja a tanulmány meghatározó tárgyát. Célunk a vizsgált települések komplex fejlettségének és a település barnamezős beruházásának eredményessége közötti kapcsolat feltárása, különböző primer kutatások segítségével. Hipotézisünk szerint a turizmus képes az egykori funkciót vesztett, felhagyott tereket új, turisztikai – rekreációs szerephez juttatni, a területfejlesztési problémából turisztikai lehetőséggé avanszáva elő, idővel akár desztinációvá emelve az adott települést, vagy térséget.

1. KUTATÁSI MÓDSZEREK

A módszerek ismertetésének elején ki kell emelnünk, hogy Magyarországon jelenleg nem áll rendelkezésre egy átfogó, megbízható, barnamezős kataszter, ami jelentős gátat szab ezen területek teljes körű értékelésének. Az eddigi regionális (HÓNYI 2006, ÉMOP 2007-2013), illetve országos szinten (KÖRNYEZETTUDOMÁNYI KÖZPONT 2004-2005, NAGY *et al.* 2003) rendelkezésre álló adatok egyike sem tekinthető pontos felmérésnek a hiányos adatszolgáltatás miatt.

A primer kutatások kapcsán első lépésként lehatárolásra kerültek azok a hazai települések, ahol turisztikai, rekreációs irányelvek vezérelték a barnamezők revitalizációját. A módszer alapját Magyarország Kormánya pályázatfigyelő honlapjának¹ szűrős projektkeresőjének használata, illetve a már megvalósult országos és európai uniós fejlesztési tervek, programok áttekintése képezte. Az így nyert településeken, az elsődleges információgyűjtés érdekében kérdőíves felmérésre és interjúra is sort kerítettünk 2014. október-december között a helyi önkormányzatok és a Tourinform irodák megkerdezésével.

Ezen felül információt gyűjtöttünk be a turisztikai attrakciók és a kereskedelmi szálláshelyek üzemeltetőitől, tulajdonosaitól is, ami összesen tíz települést fedett le. Az egységesen kiküldött kérdőívek zárt és nyitott kérdésekből is álltak, melyek szakmai megválaszolása után átfogó, objektív és szubjektív véleményekre is szert tettünk. Számos település esetében, a szakértői mintavétel mellett, a „hólabda” módszer alapján is mintavételre került sor. A válaszok értékelésekor, a több oldalról beszerzett információk összevetésére és egyesítésére törekedtünk. A munkánk során az elkészült ábrákat és térképeket Arc Gis 10.1 és Open Office. org 3.1 programok segítségével készítettük el.

2. EREDMÉNYEK

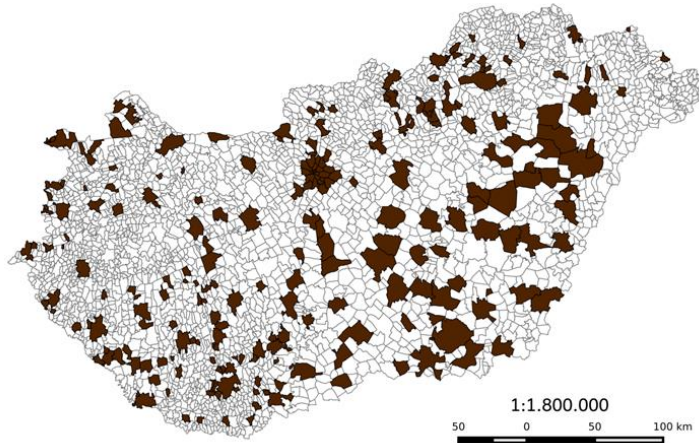
A korábbi barnamezős területek feltérképezése országos (KÖRNYEZETTUDOMÁNYI KÖZPONT 2004-2005, NAGY *et al.* 2003), valamint regionális szinten (ÉMOP 2007-2013, HÓNYI 2006) készült el. A felmérések objektív, valamint szubjektív kutatási módszerek alapján zajlottak (kérdőíves felmérések), melynek következtében az eredmények csak

¹ <http://palyazat.gov.hu/>

nehezen hasonlíthatók és vethetők össze, amiből adódóan szükségesnek találtuk egy saját barnamezős adatbázis elkészítését is, települési szinten.

1. ábra: Barnamezős területekkel rendelkező hazai települések

Figure 1: Hungarian settlements with brownfield areas

Forrás: saját szerkesztés

Az 1. ábra mutatja azon hazai településeket, ahol barnamezős terület határolható le. Ez összesen 217 településen 744 területet jelent. Fontos megjegyezni azonban, hogy – a téma kutatásának nehézsége okán – a négy adatbázisra támaszkodva elkészített saját adatbázis sem biztos, hogy teljes mértékben lefedi hazánk összes barnamezős területeit.

3. A BARNAMEZŐS TERÜLETEK MEGÚJULÁSI LEHETŐSÉGEI KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A TURIZMUSRA

Általánosan megállapítható, hogy a barnamezős területek hasonló környezeti, társadalmi, gazdasági és jogi problémákkal jellemezhetők, illetve az új hasznosítás megtalálásának és az új funkciók megtelepedésének környezetbarát és komplex módon, s a fenntartható fejlődés irányelveit szem előtt tartva kell megtörténnie, ezáltal illeszkedve a település fejlesztési stratégiáiba (GYÓRI 2006, EGEDY – KOVÁCS 2003, CSAPÓ 2010).

A felhagyott, s gyakran szennyezett területek sikeres visszavezetése a település szövetébe két féle lehetséges irányt vet fel: eredeti funkciók megőrzése és felújítása és a funkcióváltás. Jelen tanulmány a település(rész) rehabilitáció azon irányával kíván foglalkozni, mely a – turisztikai jellegű – funkcióváltást helyezi előtérbe. Az egykori ipari, katonai és városüzemeltetésű területek a funkcióvesztés következtében új hasznosítási szerepet kaphatnak, létrehozva ezzel egy új turisztikai teret, rekreációs zónát, s hozzájárulhatnak az új települési térstruktúra kialakításához.

Orosz Éva szerint a barnamezős területek funkcióváltásában időbeli eltolódás figyelhető meg (OROSZ 2012). Egy időbeli skálára rávetítve az egyes funkciók preferálását, megállapítható, hogy a turisztikai szemléletű fejlesztések a 2000-es évek elejétől kezdődtek el hazánkban. Az egykor ipar, honvédség, városüzemeltetés, közlekedés által

használt területek, objektumok turisztikai attrakciónak, infra- vagy szuprastrukturális elemmé való fejlesztése során figyelembe veendő, hogy nem minden barnamezős terület megfelelő arra, hogy sikeresen illeszkedjen a kínálati oldalra a turizmus rendszerébe, s eredményezze az adott település turisztikai fellendülését. Biczó Gábor alapján a megfelelő „szintér kiválasztása két egymásra épülő szinten történik” (BICZÓ 2013. PP.49). Az új funkció meghatározása után fel kell mérni a terület előnyeit és hátrányait, melyek az új turisztikai kínálati elem javára vagy hátrányára válhatnak.

Általánosan elmondható, hogy az egykori barnamezős területek turisztikai céllal történő fejlesztései hozzájárulnak a környezeti problémák csökkentéséhez, egy kedvezőbb arculathoz, a munkahelyteremtéshez, a település bevételeinek növeléséhez, multiplikátor hatás révén egyéb szolgáltatások megjelenéséhez, valamint egy kedvezőbb turisztikai imázs, millió kialakulásához is (LANE *et al.* 2013). Azonban lényeges, hogy minden barnamezős beruházás egyedi beruházás, melynek meg vannak a saját jellegzetességei, így azok csak nehezen hasonlíthatók össze. (PAVOLOVÁ *et al.* 2012, FERBER *et al.* 2006).

A beruházások eredményessége egyrészt vizsgálható funkcionális – szennyező anyagok eltávolítása, kármentesítés, tereprendezés –, másrészt esztétikai szempontok alapján is – turisztikai arculat, imázs, épületállomány jellege, melynek során kiderül, hogy a jellegzetes barnamezős területek jellegzetes turisztikai regenerációs potenciállal rendelkeznek (MARTINÁT *et al.* 2014). A legmagasabb potenciál az ipari és mezőgazdasági területeknek tudható be, míg a legalacsonyabb értékeket a bányák, honvédségi, közlekedési területek és lakótelepek kapják. Természetesen a turisztikailag legjobban hasznosítható terek között építészeti, ipari értékek és műemlékek találhatók, melyek a kulturális- és örökségturizmus turisztikai terméktípus kínálatát gazdagíthatják.

4. A VIZSGÁLT TURISZTIKAI FUNKCIÓJÚ TEREK MEGHATÁROZÁSA, LEHATÁROLÁSA

Kutatásaink során megállapítottuk, hogy Magyarországon a barnamezős területek turisztikai célú fejlesztései egyelőre ritka jelenségnek számítanak. Egyrészt, a magánvállalkozások, önkormányzatok számos esetben a zöldmezős beruházásokat részesítik előnyben, másrészt az egykori leromlott állapotú, elhagyott településrészek revitalizációs folyamatai során nem a turisztikai szemlélet jelent prioritást. Továbbá megemlítendő a barnamezős területek (településen belüli) földrajzi elhelyezkedései is. A látogatottság és a kihasználtság szempontjából városperemi, szuburbán ipar- és raktártelepek, laktanyák, felhagyott közlekedési területek rossz megközelíthetősége a turisztikai kínálat oldalán erős gyengeségként léphetnek fel.

A hazai települések lehatárolása, melyek területén turisztikai céllal történő barnamezős rehabilitációs beruházások történtek, több lépcsős folyamat eredményeként történt, a lehatárolást azonban nehezíti – ahogy azt már korábban említettük – egy hivatalos barnamezős adatbázis meglétének hiánya, miből adódóan a vizsgálni kívánt turisztikai tér meghatározása sem teljes körű, valamint a folyamatos fejlesztéseknek köszönhetően rendszeres frissítésre szorul.

Első lépésként áttekintésre kerültek az országos fejlesztési tervek és koncepciók megvalósult barnamezős revitalizációi. A dokumentumelemzések kitértek a *Phare program* (200-2003), az *I. Nemzeti Fejlesztési Terv* (2004-2006), *ROP* (2004-2006), *KIOP* (2004-2006),

az *Új Magyarország Fejlesztési Terv (2007-2013)*, illetve az *Európai Unió 2007-2013* tervezési periódus már megvalósult barnamezős fejlesztéseire is.

A szekunder forrásokat a NAGY (2003) által vezetett VÁTI kiadvány, a Környezettudományi Központ felmérése, HÖNYI (2006) témavezetésével elkészült kiadvány, az ÉMOP (2007-2013) dokumentuma, valamint Magyarország Kormányának pályázatfigyelő honlapjának szűrős projektkeresője képezte. A nyertes projektek elemzése és értékelése során a barnamezők tágabb fogalmát tartottuk szem előtt, tehát a szennyezett, volt ipari és katonai területeken kívül figyelembe vettük a felhagyott városüzemeltetési és közlekedési területeket; az alulhasznosított, volt raktározási, szállítványozási célú, különleges rendeltetésű területeket is. Ennek következtében egy komplexebb képet kaptunk, melybe bekerültek kisebb, rekreációs célú beruházások is.

A fent felsorolt fejlesztési tervek során megvalósult projektek adatbázisai képezték munkánk országos körre kiterjedő, megbízható forrásait. Az állami és európai uniós tervezeteken felül fontosnak találtuk a magánberuházások során megvalósult barnamezős rehabilitációk beemelését is a munkába.

1. táblázat: A turisztikai céllal revitalizált barnamezős területek turisztikai kínálat alapján történő csoportosítása

Table 1: The classification of brownfield areas revitalised with tourism purposes based on the supply

Település	Eredeti funkció	Új funkció
Turisztikai attrakció		
Celldőmölök	Raktártelep	Kemenes Vulkan Park
Gyöngyös-Sástó	Kőbánya	Oxygen Adrenalin Kalandpark
Szeged	Víztorony	Kilátótorony
Pécs	Zsolnay Gyár	Zsolnay Kulturális Negyed
Turisztikai infrastruktúra		
Szeged	Víztorony	Rendezvényterem
Tokaj	Zsinagóga	Rendezvényterem
Pécs	Zsolnay Gyár	Rendezvényterem
Marcali	Iparterület	Zöldövezetbe ágyazott kulturális funkciók
Turisztikai szuprastruktúra		
Orosháza-Gyopárosfürdő	Laktanya	Alföld Gyöngye Superior Hotel és Konferenciaközpont***
Békéscsaba	Laktanya	Hotel Arcanum***
Tolna	Laktanya	Hotel Thelena***
Bükkszentkereszt	Laktanya	Hollóstatói Hegyi Kemping és Szentléleki Turistaház
Pécs	Zsolnay Gyár	Zsolnay Vendégház, RooMBistro&Club, Zsolnay Étterem és Kávézó, Bárcsak Kávézó, Cafe Griff, kézműves boltok, kerékpárkölcsonzó

Forrás: saját szerkesztés

Fentiek alapján – több szűrést is elvégezve – a primer kutatások során 10 települést tudtunk kiszűrni (*1. táblázat*) összesen 3 féle turisztikai (jellegű) funkcióval (turisztikai attrakció, turisztikai infrastruktúra, turisztikai szuprastruktúra). Fontos kiemelnünk, hogy Budapest nem képezi a tanulmány tárgyát, hiszen egyrészt a fővárosi barnamezős területekről, a revitalizált területekről széles körű szakirodalom áll rendelkezésre (*BARTA*

2002, 2004, FÖLDI *et al.* 2002, KUKELY *et al.* 2006), valamint a hazai barnamezős területek két-harmada (GYŐRI 2006) a fővárosra koncentrálódik, illetve a cikkben a vidéki települések ez irányú kutatását tűztük ki célul.

5. A REVITALIZÁCIÓS FOLYAMATOK EREDMÉNYEKÉPPEN LÉTREJÖVŐ ÚJ FUNKCIONÁLIS TÉR TURISZTIKAI HASZNOSÍTÁSA

Kutatásaink alapján is egyértelműen kijelenthető, hogy az új beruházásoknak köszönhetően az említett településeken átalakult a térstruktúra, megváltozott a települések térhasználata, s létrejöttek olyan településrészek, melyeket a rekreációs és turisztikai funkciók határoznak meg. Jelen esetben a turizmus, mint regenerációs eszköz, hatással van a települések morfológiájára és a turisztikai imázsára is. Az egykor bánya, ipar, raktározás és katonaság uralta területek hasznosítását ma a terciér szektor – turizmus – és annak multiplikátor hatása révén megjelent egyéb szolgáltatások dominanciája jellemzi.

Megállapítottuk, hogy az új funkciók között elsősorban turisztikai vonzerők, valamint elsődleges turisztikai szuprastruktúra elemek – szálláshelyek – fedezhetők fel. Szintén kiemelendő, hogy kevés településen történtek komplex beruházások, melyek a turisztikai kínálat oldalán több csoportba is besorolhatók (pl. a pécsi Zsolnay Kulturális Negyed).

Összességében, az egykori alulhasznosított és leromlott állapotú ipari területen ma turisztikai attrakció, turisztikai infrastruktúra, elsődleges és másodlagos turisztikai szuprastruktúra elemek is megtalálhatók. A legtöbb barnamezős rehabilitáció eredményeképpen létrejött új turisztikai szerepkörök monofunkciókkal bírnak, tehát csak egyfajta kínálati tulajdonsággal rendelkeznek.

Szintén kiemelendő, hogy a valamikori laktanya területek revitalizációs folyamatai révén, jellemzően kereskedelmi- és magán szálláshelyek kerültek kialakításra. A különböző szálláshely-beruházások kihasználhatták a rendelkezésre álló nagy területeket – 40 hektárnál nagyobb terület – és a rendelkezésre álló infrastruktúrát is – épületek, szilárd burkolatú utak.

6. A BARNAMEZŐS BERUHÁZÁSOK EREDMÉNYESSÉGE ÉS MÉRÉSI LEHETŐSÉGEI

A megvalósult beruházások eredményessége csoportosító természeti, gazdasági-turisztikai szempontok alapján. A természeti környezet elemzése kapcsán jelen munkának nem célja a területek pontos felmérése, így csak a kármentesítési és tereprendezési munkálatok megvalósulására térünk ki, a táj esztétikai változása érdekében. Ennek alapján elmondható, hogy kármentesítési munkálatok Szeged kivételével mindenhol szükségesnek bizonyultak, tereprendezési eljárások pedig minden települést érintettek. Tehát a tájképjavulása megfigyelhető mind a négy településen, azonban megjegyzendő, hogy Celldömölkön 7 hektárnyi terület még szabadon felhasználható, ezáltal még csak részben hasznosított területről beszélhetünk. Magyarán, a természeti környezet szempontjából Szeged, Pécs és Gyöngyös eredményesnek, Celldömölk viszont csak részben eredményesnek tekinthető.

A gazdasági és turisztikai szempontokat figyelembe véve, számos aspektusból megközelíthető a beruházások eredményességének értékelése. Jelen munka csak azokat a legjellemzőbb tényezőket kívánja figyelembe venni, melyek a beruházás befejeztével már számszerűsíthetők. Módszertanunk alapján (2. táblázat) legeredményesebb projektnek a pécsi kulturális negyed látszik, mely pozitív hatással volt közvetlen környezetének és a település gazdasági, turisztikai életére is. A szakmai válaszok és a szekunder források értékelése alapján az alábbi sorrend állítható fel a területek sikeressége kapcsán: Pécs – Celldömölk – Gyöngyös – Szeged.

2. táblázat: A turisztikai attrakciók eredményességeinek szempontjai

Table 2: The aspects of efficiency of the tourism attractions

Települések Szempontok	Celldömölk	Szeged	Pécs	Gyöngyös
Árfelhajtó szerep az ingatlanpiacon	Nem	Igen	Igen	Nem
Munkahelyteremtés	Igen	Igen	Igen	Igen
Szolgáltatások megjelenése	Igen	Igen	Nem	Igen
Hálózatosodás lehetőségei	Igen	Nem	Igen	Igen
Autentikusság (1-5)	5	4	5	4
Egyediség (1-5)	5	2	5	5
Marketing (1-5)	4	2	5	3
Megjelenés, arculat (1-5)	4	4	5	3
Látogatottság (1-5)	5	4	4	3
Hozzájárulás a vendég(éjszaka) szám emelkedéséhez	Igen	Nem	Igen	Nem
Hozzájárulás egy kedvezőbb turisztikai imázshoz, milihöz	Igen	Igen	Igen	Igen
Turisztikai imázs javulása	Igen	Nem	Igen	Igen

Forrás: saját szerkesztés

A turisztikai infrastruktúrális elemek kiépülése három régióban járult hozzá a turisztikai kínálat gazdagításához. A vizsgált települések körében Pécs mellett Marcali része csak kiemelt üdülőkörzetnek, azonban a barnamezős területek korszerűsítése ez esetben sem kapcsolódik szorosan a kiemelt turisztikai területek fejlesztéséhez. Marcaliban is a településkép javítása érdekében indult meg a leromlott terület revitalizációja. A tokaji és a marcali járás is az elmaradottabb területek közé sorolandók, hátrányos helyzetű járásnak tekinthetők, valamint egyértelműen kijelenthető, hogy a két régióközpont – számos mutatószámot figyelembe véve – messze megelőzi a másik két települést (3. táblázat).

A szennyező anyagok eltávolítása és a kedvezőbb városkép kialakítása érdekében – Szegedet kivéve – mindenhol végbementek a kárrendezési munkálatok. Tereprendezésre is mindenhol sor került, mely főleg az épületek felújítását és az alapvető infrastruktúra kiépítését takarta. Ennek értelmében, természeti szempontból a beruházások eredményesnek nyilváníthatók. A gazdasági és turisztikai tényezők figyelembevétele alapján, mindegyik fejlesztés hozzájárult környezetének gazdasági és turisztikai fellendítéséhez, de eltérő mértékben.

3. táblázat: A turisztikai infrastruktúra eredményességeinek szempontjai

Table 3: The aspects of efficiency of the tourism infrastructure

Települések Szempontok	Tokaj	Szeged	Pécs	Marcali
Árfelhajtó szerep az ingatlanpiacon	Nem	Igen	Igen	Nem
Munkahelyteremtés	Igen	Igen	Igen	Igen
Szolgáltatások megjelenése	Igen	Igen	Nem	Igen
Hálózatosodás lehetőségei	Nem	Nem	Igen	Nem
Autentikusság (1-5)	5	4	5	3
Egyediség (1-5)	4	2	5	3
Marketing (1-5)	3	2	5	2
Megjelenés, arculat (1-5)	4	4	5	3
Látogatottság (1-5)	4	4	4	3
Hozzájárulás a vendég(éjszaka) szám emelkedéséhez	Igen	Nem	Igen	Nem
Hozzájárulás egy kedvezőbb turisztikai imázshoz, milióhoz	Igen	Igen	Igen	Igen
Turisztikai imázs javulása	Nem	Nem	Igen	Igen

Forrás: saját szerkesztés

4. táblázat: A turisztikai szuprastruktúra eredményességeinek szempontjai

Table 4: The aspects of efficiency of the tourism suprastructure

Települések Szempontok	Orosháza	Békés- csaba	Pécs	Tolna	Bükkszent- kereszt
Árfelhajtó szerep az ingatlanpiacon	Igen	Nem	Igen	Igen	Igen
Munkahely-teremtés	Igen	Nem	Igen	Igen	Igen
Szolgáltatások megjelenése	Igen	Nem	Igen	Igen	Nem
Hálózatosodás lehetőségei	Igen	Igen	Igen	Igen	Nem
Autentikusság (1-5)	3	2	5	5	5
Egyediség (1-5)	3	4	5	4	3
Marketing (1-5)	4	2	5	4	3
Megjelenés, arculat (1-5)	3	5	5	5	2
Látogatottság (1-5)	3	2	4	3	2
Hozzájárulás a vendég(éjszaka) szám emelkedéséhez	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen
Hozzájárulás egy kedvezőbb turisztikai imázshoz, milióhoz	Igen	Igen	Igen	Igen	Igen
Turisztikai imázs javulása	Igen	Nem	Igen	Igen	Nem

Forrás: saját szerkesztés

A hajdani barnamezős területeken kiépült *egyes turisztikai szuprastruktúra elemek* földrajzi elhelyezkedése is szorosan kapcsolódik a már említett dél-dunántúli és észak-magyarországi régiókhoz, de a szállodák kiépülése erősen kötődik a dél-alföldi régióhoz. A Mecsek és Villány kiemelt üdülőkörzet mellett, egyedüli községként Bükkszentkereszt része a Mátra-Bükk kiemelt üdülőkörzetnek. Egyedül a Bükki Nemzeti Park területén létrejött fejlesztés emelhető ki abból a szempontból, hogy a település jogállása, földrajzi elhelyezkedése és a laktanyafejlesztés között egyértelmű kapcsolat figyelhető meg. A gazdag turisztikai kínálatú területen a növekvő kereslet következtében indult meg a szálláshelyfejlesztés, nem pedig a tájkép esztétikusabbá tétele miatt (4. táblázat).

ÖSSZEGZÉS

A kutatásaink során felismertük, hogy hazánkban a versenyképesség javítása érdekében megindult az egyes barnamezős területek revitalizációja, funkcióváltása, azonban turisztikai, rekreációs szerepkörhöz elenyésző számú település jutott. Tehát a barnamezős területek szabadidő-eltöltési zónákká való fejlesztései még gyerekcipőben járnak, de mindenképpen növekvő tendenciát mutatnak és jellemzően nem kötődnek nagy állami beruházásokhoz.

Megállapítható, hogy az új funkciók között találhatók turisztikai attrakciók, infra- és szuprastruktúra elemek is, ennek ellenére igen kevés településen történtek olyan komplex beruházások, melyek a hosszabb tartózkodási időt biztosíthatnák. A turisztikai vonzerők körében a tematikus parkok, a turisztikai infrastruktúrák között egyértelműen a rendezvény- és konferenciatermek, míg a turisztikai szuprastruktúra elemei körében a kereskedelmi szálláshelyek dominálnak. A primer kutatások alapján is kimutatható az a tendencia, hogy az alulhasznosított, különleges rendeltetésű, városüzemeltetési területek kulturális szerephez való juttatása, míg a felhagyott honvédelmi területek szálláshellyé való fejlesztése tekinthető a legelterjedtebb módszernek.

Általánosan elmondható, hogy a turisztikai jellegű fejlesztések minden esetben visszavezették az elhagyott, alulhasznosított területeket a település szövetébe. Csak a nagyobb területi kiterjedésű fejlesztések voltak hatással a települések morfológiájára, de egyik település esetében sem figyelhető meg (még) a lakosság kicserélődése, tehát nem domináns a dzsentrifikáció folyamata sem. A kutatásaink során megállapítottuk, hogy a rehabilitációk egyszerre koncentráltak a fizikai és gazdasági megújulásra, egy integrált szemléletű megközelítésben. Az új funkciók azonban – a fejlesztések jellegéből adódóan – nem számíthatnak országos vonzerőkörre, csak a helyi, térségi, regionális turisztikai mozgások desztinációi lehetnek. Ennek következtében csekély mértékben járulnak hozzá a települések magasabb vendég(éjszaka) számához, bevételeihez. Mindenesetre megjegyzendő az a tény, hogy a leromlott – elsősorban urbánus terek – felértékelődése, befektetői hajlandósága, valamint turisztikai imázsa növekvő képet mutat, s ezzel a településrészek újra a növekedés szakaszába léphetnek.

Elmondható, hogy a bevezetésben megfogalmazott hipotézis csak részben nyert visszaigazolást. Bizonyítást nyert az a tény, hogy a funkciót veszített, s felhagyott terek településfejlesztési problémából turisztikai lehetőséggé léphetnek elő. Azonban megcáfolható a hipotézis azon része, mely szerint a barnamezős beruházások turisztikai fejlesztései hatással vannak az adott település turisztikai életére, magyarán desztinációjára emelhetik a települést. Csak azok a fejlesztések lehetnek kedvező hatással a település

gazdaságára, turizmusára, melyek integrált fejlesztés keretein belül születnek, illeszkednek a település szerkezetéhez és kialakult turisztikai termékeihez és igazodnak a helyi igényekhez, figyelembe véve az aktuális turisztikai keresleti trendeket.

Összegezve, a magyarországi, turisztikai céllal vezérelt barnamezős beruházások még gyerekcipőben járnak mind a fejlesztések, mind a kutatások terén. Kijelenthető, hogy a hazai revitalizációs eredmények messze elmaradnak a Ruhr-vidék vagy Szilézia egykori klasszikusipari központjainak funkcióváltásaihoz képest. A gazdag ipari hagyományokkal rendelkező országokkal ellentétben Magyarország nem rendelkezik országos barnamezős fejlesztési koncepcióval, mely a jövőbeli barnamezős területek megújulásának egyik gátja is lehet. Azonban kiemelendő az a tény, hogy az eddigi fejlesztések kedvező tendenciát mutatnak, kihasználva a rendelkezésre álló alap infrastruktúrát. Területi szempontból az észak-magyarországi és a dél-dunántúli régióban az ipari, míg az Alföldön a katonai területek revitalizációs eredményei a legszembetűnőbbek.

IRODALOM

- AUBERT A.** (2011): Turizmus trendek és térszerkezet Magyarországon, Pécsi Tudományegyetem – Publikon Kiadó, Pécs, 143 p.
- BABIDORICS J.** (2007): Barnamezős területek – probléma vagy lehetőség? In: Környezetvédelem, 6., pp. 20-21.
- BARTA GY.** (2002): Gazdasági átalakulás Budapest barnaövezetében. MTA RKK KÉTI, Budapest.
- BARTA GY.** (2004): Rehabilitációs megoldások az európai nagyvárosok barnaövezeteiben, MTA RKK Budapest, 160 p.
- BARTA GY.** (szerk.) (2004): A budapesti barnaövezet megújulási esélyei, Magyarország az ezredfordulón. Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémia Műhelytanulmányok, Magyar Tudományos Akadémia Társadalomkutató Központ, Budapest, 347 p.
- BICZÓ G.** (2013): A barnamezős rehabilitáció és az örökség turizmus kapcsolata: nemzetközi tapasztalatok és a DIGÉP esete, In: KARLOVITZ J. T. (szerk.) (2013): *Ekonomické Studie. Teória a prax.* International Research Institute, Komárno, p. 448-454.
- CSAPÓ J. – JÓNÁS-BERKI M. – GELÁNYI N. – MARTON G.** (2010): Industrial Heritage as a form of Tourism Supply in the Pécs-Mecsek Region, Hungary. In: *The Role of Tourism in Territorial Development*, pp. 74-80.
- CSAPÓ T.** (2010): A városok szerkezete, funkcionális tagolódása. In: Tóth J (szerk.) *Világföldrajz.* 1486 p. Budapest: Akadémiai Kiadó, pp. 358-375.
- CSAPÓ T. – BALOGH A.** (2012): Industrial Areas and Their Transformations in Hungary. In: Csapó T, Balogh A (szerk.) *Development of the Settlement Network in the Central European Countries: Past, Present, and Future.* 314 p. Berlin; Heidelberg: Springer Verlag, pp. 245-258.
- DABASI-HALÁSZ ZS. – HEGYI-KÉRI Á.** (2012): The effects of Black, Brown and Green Revitalizing Investments on the Labour Market and Economy In: *Geosciences and Engineering* Vol. 1. No. 1. pp. 93-101.

- EGEDY T. – KOVÁCS Z.** (2003): A Városrehabilitáció néhány elméleti kérdése, In: Falu Város Régió, 10. 4. pp. 10-16.
- ÉMOP 2007-2013** (Észak-magyarországi Operatív Program) A Magyar Köztársaság Kormánya 151 p. palyazat.gov.hu/download/1765/EMOP_20070705.pdf
- FERBER, U. – GRIMSKI, D.** (2002): Brownfields and Redevelopment of Urban Areas. CLARINET Group. Austrian Federal Environmental Agency.
- FERBER, U. – GRIMSKI, D. – MILLAR, K. – NATHNAIL, P.** (2006): Sustainable Brownfield Regeneration: CABERNET Network Report.
- FÖLDI ZS. – CZIFRUSZ M. – TAGAI G. – UZZOLI A.** (2002): A barnamezős területek felértékelődésének térbeli jellegzetességei és ingatlanpiaci háttere Budapesten. In: NYÁRI D. (szerk.) Kockázat-Konfliktus-Kihívás: A VI. Magyar Földrajzi Konferencia, a MERIEXWA nyitókonferencia és a Geográfus Doktoranduszok Országos Konferenciájának Tanulmánykötete. pp. 246-259.
- G. FEKETE É.** (2013): Barnamezős beruházások helyzete Észak Magyarországon, In: Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek X. évfolyam, 1. szám.
- GYÓRI R.** (2006): Zöldmezős és barnamezős beruházások a magyar nagyvárosokban, MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 161 p.
- HARFST J. – FISCHER W.** (2014): Innovative Heritage-based Products: A Transnational Manual, Karl-Franzens University Graz, Institute for Geography and Regional Science, Medienfabrik, Graz, 71. p.
- HÖNYI P.** (2006): Barnaövek rehabilitációja, Kapos Innovációs Transzfer Központ Kht., Dombóvár, 101. p.
- KÖRNYEZETTUDOMÁNYI KÖZPONT 2004-2005 ADATBÁZISA** http://www.ktk-ccs.hu/barnamezo_adatbazis.html
- KUKELY GY. – BARTA GY. – BELUSZKY P. – GYÓRI R.** (2006): Barnamezős területek rehabilitációja Budapesten In Tér és Társadalom 20. évf. 2006/1. 57-71. p.
- LANE, B. ET AL.** (2013): Industrial Heritage and Agri/Rural tourism in Europe, Study. European Parliament's Committee on Transport and Tourism. Brussels 148 p.
- MARTINÁT, S. – KREJČÍ, T. – KLUSÁČEK, P. – DOHNAL, T. – KUNC, J.** (2014): Brownfields and Tourism: Contributions and barriers from the point of view of tourists, In: FIALOVÁ J. – PERNICOVÁ D. Public recreation and landscape protection – with man hand in hand? Conference proceeding, Brno, Mendelova Univerzita v Brne, pp. 59-65.
- MICHALKÓ G. – RÁTZ T.** (2009): A tér vonzásában: a turisztikai termékfejlesztés térspecifikus vonásai, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár-Budapest, 303 p.
- NAGYÁ.** (Témafelelős) **ETAL.** (2003): Az EU Strukturális Alapok keretében barnamezős rehabilitációra kiírandó pályázatok szakmai megalapozása (előkészítő tanulmány). VÁTI Kht. Településtervezési és Tájtervezési Iroda, Budapest.
- NOVORSÁK, J. – HÁJEK, O. – NEKOLOVÁ, J. – BEDNAR, P.** (2013): The spatial Pattern of Brownfields and Characteristics of Redeveloped Site in the Ostrava Metropolitan Area (Czech Republic), In Moravian Geographical Reports, 2/2013, Vol. 21.
- OROSZ É.** (2012): A barnamező fogalmának változó értelmezése, In: Tér és Társadalom, 26. évf., 2. szám.

PAVOLOVÁ, H. – KYSELOVÁ, K. – BAKALÁR, T. (2012): Brownfields as a tool for support of destination tourism development. In: *Acta Geoturistica*, 3/1 pp. 26-30.

TRÓCSÁNYI A. – PIRISI G. (2012): The development of the Hungarian settlement network since 1990. In: Csapó T. – Balogh A. (szerk.) *Development of the Settlement Network in the Central European Countries: Past, Present, and Future*. 314 p. Berlin; Heidelberg: Springer Verlag, 2012. pp. 63-75.